List 38. Tečaj XLV.

NOVICE
gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 21. septembra 1887.

Obseg: Vinska stiskalnica. — Nova shramba za sadje in zelenjadi. — Vprašanja in odgovori. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Gospodarske novice. — Nasledki „šnopsa“. (Dalje.) — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Ferjančiča v državnem zboru dne 25. maja. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vinska stiskalnica.

Skoraj za vsa dela kmetijska vpeljujemo nekaj desetletij sem pomožne stroje, da bi si prihranili časa in delavnih moči in da bi dela zvrševali bolje in enakomerneje, nego je dosedaj bilo mogoče z roko in neenakimi delavci.

V mnogih gospodarstvih nahajamo zaradi tega sejalne, kosilne in mlatilne stroje, in tudi manj premožni poljedelci, ki imajo le malo glav živine, poslužujejo se slamoreznih strojev. Izjemo nahajamo le pri vinarstvu. Vinščak je porabljal do najnovejšega časa in porablja največ tudi še dandanes za svoje najvažneje delo, za stiskanje grozdja namreč, neukretne in zamudne vinske stiskalnice, ki pa razen tega potrebujejo tudi veliko prostora in delavnih moči. Tudi bi utegnil kdo misliti, da je vinščak v svoji stroki manj nagnen napredku, nego pa kak drug poljedelec. Toda temu ni nikakor tako, ampak nikjer se ni morebiti na tako mnoge in dragocene načine poskušalo, kakor ravno pri vinarstvu. Vzrok, da si naši najveljavnejši vinščaki odločajo tako težko, napraviti si novejših stiskalnic, je le to, da se jim je dosedaj ponujalo le malo stiskalnic, ki bi bile očividno veliko boljše od dosedanjih.

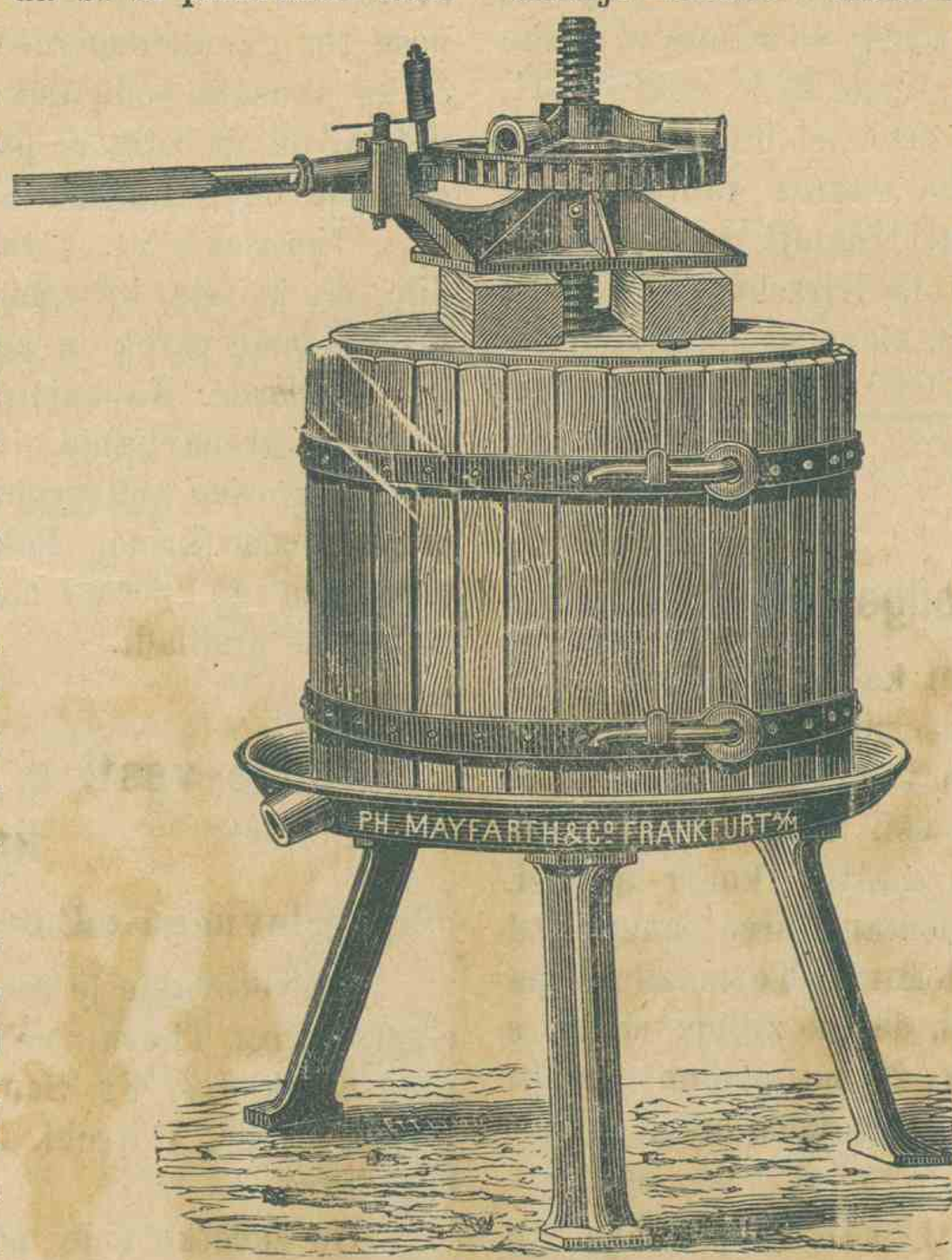

Podoba 54.

Glavni pogoji v resnici dobre stiskalnice so naslednji: jagode naj stisne hitro in kolikor moči do suhega, ne zavzema naj preveč prostora, priročna bodi in tako sestavljena, da je ni nič popravljati treba. Posebno poslednje moramo v číslih imeti, kajti stiskanje je delo, koje trpi le nekoliko tednov v letu, zvršujejo je pa vsako leto drugi dninarji, a ti ne smemo misliti, da so vselej izkušeni. Če torej stiskalnica ni jako priprosto, pa pri vsem tem jako trdno sestavljena, zgodi se kaj lahko, da jo je treba pri slabem in nepopolnem ravnanji kmalu poslati v popravo.

Uže nekaj let razpošilja železna livarna in strojna tovarna Ph. Mayfartha v Frankfurtu n. M. in na Dunaji stiskalnice, kakeršno kaže podoba 54. Te so dosedaj najpopolnejše stiskalnice, imenovane stiskalnice na vzvod. Jako so močne in priprosto sestavljene, zavzemajo malo prostora, stiskajo jako suho in vse delo opravlja prav lahko en sam človek.

Mehanizem je naslednji: nazobčano močno kolo, pritrjeno kot vij okoli preslice, vrtí se toliko časa z železnim drogom, da postanejo tropine na stiskalnici že precej suhe in trde. Ako z drogom samim ne moremo več dalje vrteti, prične se z njim pregibati vzvod, ki je pritrjen na stiskalni plošči ob viju, v kojega zobe se ujema. — Drog deluje s tako močjo, da je moči v kakih

K. K. ZEITUNGS-STEMPEL

7 urah (po zrelosti in kakovosti grozdja) iztisniti polno stiskalnico, ki drži okoli 1 hektol., tako suho, kakor je sploh mogoče.

Ker je ves stroj jako priprost in vsak del na njem tako močan, ni ga moči poškodovati in ni se bati, da bi zaradi tega morali delo pretrgati.

Vsi leseni deli, kakor koš in količki, so od močnega bukovega lesa.

Ker so razen imenovanih prednosti te stiskalnice jako v ceno in ker se izdelujejo tudi različno velike — za 500 do 1500 litr. — zato jih priporočamo vsem vinščakom in sadjarjem.

Nova shramba za sadje in zelenjad.

V podobi 55. naslikana posoda je iz ploščevine (pleha) in ima pred drugimi dosedaj znanimi to prednost, da ima pokrov, s katerim se da prav priprosto in neprodorno zraku zapreti. Sadje ali zelenjava se naloži v posodo in potem pokrije s pokrovom *b*; z vijakom (šravbom) *a* se pa vse skupaj dobro zapre. V tako zaprto posodo ne pride nič zraku, in v njej shranjena reč ohrani se rabna več let. Kadar se izprazni posoda, da se zopet v novič rabiti. Dosedaj so rabile v enake namene posode, katerim se je pokrov privaril (prilotal), zato je bilo pa treba kleparja, in posoda enkrat rabljena bila ni za nič. Navedene nove posode izdeluje zavod za domačo in kuhinjsko opravo Karola Hirscha & Comp. v Berolinu, W. Leipzigerstrasse 2. Cene so naslednje:

Pod. 55.

Cena	gld. 0.84,	0.94,	1.10,	1.25,	1.40	za eno.
Vsebina	½,	1,	1½,	2,	3,	lit.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 76. Naznanite mi kak pripomoček zoper uši na glavi živine, zlasti na ušesih. (M. R. v D.

Odgovor: Umivanje z milno vodo, s tobakovo vodo ali z lugom navadno prežene uši. Tudi pomaga drgnenje z ribjim oljem po tistih mestih, koder so uši. Najboljši pripomoček pa je in ostane sivo mazilo od živega srebra, ki se dobiva v lekarni. To mazilo je pa strupeno, torej naj se tako rabi, da ga živina ne more lizati. — Razen tega treba pa živino pridno snažiti (štriglati), kajti snažna živina v snažnem hlevu nikdar ne postane ušiva.

Vprašanje 77. Kaj je storiti, ako konj kašlja ali če pojé kurje pero? (A. P. v Lj.)

Odgovor: Kašljanje je navadno znamenje kake druge bolezni, posebno bolnih dihal, n. pr. pri plučnici, sušici i. t. d. V takem slučaji obrniti se je do kakega živinskega zdravnika. Kašljanje od prehlajenja se hitro odpravi, če se konj dobro odrgne, pokrije in postavi v hlev brez prepiha. Kašljanje pa more izvirati tudi od mehaničnega draženja sapnika ali grla. Če je konj pojedel kurje pero, ne bode imelo to nobenih slabih nasledkov. Če pero v grlu ostane, poklicati je pa precej zdravnika.

Vprašanje 78. Ali mora biti res sir barvan in ali ni barvan sir zdravju škodljiv? (A. F. v T.)

Odgovor: Res je tako. Povsod, koder znajo delati sir, barvajo ga tudi. Nebarvan sir ni prijeten očem in ga je težko prodati. Verjemite mi, da to vedo uže najzadnji planinski sirarji. Barva je narejena iz posebnih rastlin ter je popolnoma neškodljiva.

Vprašanje 79. Ena mojih krav se prežvekajoč tako peni, da je polna slin okoli gobca; ob enem ji pa sline iz gobca teko. Ali je morda to znamenje kake bolezni? (S. V. v O.)

Odgovor: Slinjenje vaše krave prihaja gotovo od slabega zobovja. Da je krava sicer zdrava, kaže prežvekovanje.

Vprašanje 80. Ena mojih kokoši skljuje in največkrat tudi pojé vsako jajce, ki je iznese. Tudi druga kokoš jela je prvo posnemati. Ker sta obe kokoši jako pridni, rad bi ji tega odvadil. Kaj naj storim? (J. S. v K.)

Odgovor: Edin pripomoček, ki ga vam moremo svetovati, je, da precej vzamete jajce, ko ga kokoš iznese ter ga nadomestite z drugim iz porcelana. V začetku skušala bode kokoš kljevati to jajce, a ker bode videla, da je zaman, pustila ga bode. Tako se bode sčasoma odvadila tudi svoja jajca kljevati.

Vprašanje 81. Dvakrat se mi je uže letos prigodilo, da je tele, ko sem ga odstavil, močno napenjalo. Kaj je temu vzrok in kako se da pomagati? (S. S. v A.)

Odgovor: Napenjanje odstavljenih telet je nasledek slabega prebavljanja. Slabo prebavljanje izvira pa skoraj gotovo od prehitrega prehoda od sesanja na preveč tečno krmo. Pokladajte teletu slabejšo krmo, privajajte ga počasi močni in tečni krmi ter pazite, da se ne prehladi.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dné 4. septembra 1887.

Posvetovanje je vodil društveni predsednik gospod Gustav grof Thurn, navzočni so pa bili gospod podpredsednik Jos. Fr. Seunig in odborniki gg. Kastelic, Povše, Robič, Witschl, dr. pl. Wurzbach in tajnik Gustav Pirc.

Ob začetku seje poroča gosp. predseknik o zvršitvi pokrajinske razstave goveje živine v Metliki, kar odbor na znanje vzame.

Zarad pičle udeležbe pri seji preloži se sestava odsekov na prihodnjo sejo.

O stanji premoženja sadjarskega in čebelarskega društva za Kranjsko ukrene se poslati poročilo na c. kr. kmetijsko ministerstvo ter počakati odloka ime-

novanega ministerstva glede porabe državne podpore, ki je namenjena temu društvu.

Ukrene se zvršiti nekatere poprave v družbeni pisarni in v šolski sobi podkovske šole.

Občini Jablanici ukrene glavni odbor dovoliti prodajo plemenskega bika, ki ga je bila dobila od družbe v dar, s tem pogojem, da si priskrbi drugega sposobnega bika.

Prošnjo občine Predvorske za podporo v napravo šolskega vrta ukrene se odbiti, ker družba v ta namen nima nikakega denarja na razpolaganje.

Sestava štatistike za pridelke v l. 1887. izroči se odborniku gospodu Robiču.

Za zastopnika svojega pri X. občnem zboru kranjsko-primorskega gozdarskega društva imenuje odbor gospoda odbornika W. Golla.

Odbor vzame na znanje podelitev državnih štipendij učencem podkovske šole Proju, Marklju, Dolčiču in Betici.

Odbor vzame na znanje naredbo c. kr. kmetijskega ministerstva, vsled katere ima tajnik Pirc predložiti svoj rokopis o šolskih vrtih do konca novembra t. l.

Za nove ude se sprejmejo gg.:
Andrej Lavrenčič, posestnik v Št. Petru,
Peter Jaklič, posestnik v Hutterhäuserjih,
Martin Logonder, posestnik v Brlogu,
dr. Karol Rus, c. kr. okrajni glavar v Logatcu,
Franc Štupar, adjunkt na deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli v Grmu.

Popravek: Po pomoti ni bilo v poročilu o zadnji seji glavnega odbora med navzočnimi odborniki gospoda L. Robiča.

Gospodarske novice.

* **C. kr. okrajni živinski zdravnik gosp. Fran Dočkal** v Kranji imenovan je za okrajnega živinskega zdravnika v Prerov (Prerau) na Moravskem.

* **Novega živinskega zdravnika** nastavila bode c. kr. deželna vlada za politični okraj kameniški in okolico ljubljansko. Sedež novemu c. kr. okrajnemu živinskemu zdravniku bode Ljubljana.

* **Izpit učiteljev, kateri so se udeležili kmetijskega tečaja** na deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli v Grmu bil je 27. avgusta. Pri izpitu bili so navzoči gospodje državni poslanci dr. Ferjančič, Pfeifer in Šuklje.

* **Pri srečkanju loterije na korist podružnici c. kr. kmetijske družbe v Metliki** bile so izžrebane sledeče srečke, k katerim pripadajo naslednji dobitki: Št. 494, 4970, 3727, 4769, in 3441 dobijo knjigo „Sadjarstvo“; št. 1445, 3719, 3224, 66, 4807, 4699, 1430, 2380, 958, in 3757 dobijo trtocepne nože; št. 4483, 1613, 3581, 2492, 369, in 3130 dobijo robkarje za turščico; št. 1615, 139, 2419, 713 in 734 dobijo vrtne nože; št. 864, 2013, in 2822 dobijo ročne žage; št. 3681, 1998, 597, 4903 in 3086 dobijo ameriške gnojne vile; št. 3534, 2071 in 430 dobijo varne hlevne svetilke; št. 2757 in 1493 dobita gosenične škarje; št. 2847, 3533 in 337 dobijo odtrdkarje, št. 4714, 2038 in 4492 dobijo trtne škarje; nadalje dobi srečka št. 384 železen plug, št. 4755 travniško brano, št. 296 žitočisten malin, št. 4327 stroj za robkanje koruze in št. 2447 velik stroj za robkanje koruze. Za dobitke se je zglasiti do 20. septembra t. l. pri podružničnem predstojništvu v Metliki.

* **Kranjsko-primorsko gozdarsko društvo** bode imelo svoj X. občni zbor 26. in 27. septembra t. l. v Gorici. 56. septembra bode ogledovanje državnega gozda trnovskega in 27. septembra dopoludne ob 9. uri pa zborovanje.

* **Za razstavo govedi v Bohinju** dalo je visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo državnih daril v znesku 95 gold.

Razne reči.

— **Tudi čist zrak pomnožuje mleko.** Zakaj dajejo krave na planinah in sploh na pašnikih več mleka? Temu so razni vzroki. Pravijo, da vsled izvrstne krme; samo krma pa tega ne stori ni na planini niti ne v hlevu, ampak zveži zrak. Zato naj se zidajo tudi v dolinah in ravninah le taki hlevi, skozi katere kroži neprenehoma nepokvarjen, zdrav in svež zrak. Glede prezračevanja naredili so zanimive poskuse v frankobrodskem zavodu za zdravljenje z mlekom. V vzorno zidanem hlevu imenovanega zavoda imajo vedno po 80 švicarskih krav, katere posebno dobro krmijo. Te krave dajale so ena k drugi v l. 1877. po 3700 litrov, v l. 1878. ravno tako po 3700 litrov in v l. 1879 po 3618 litrov mleka. V l. 1880 naredili so pa v hlevu posebno prezračevanje. Po tej naredbi molzle so krave povprečno v l. 1880 po 4040 litrov, v l. 1881 po 4152 litrov in 1882 po 4345 litrov mleka. Boljše prezračevanje naredilo je torej pri tistih kravah, da je povprečno vsaka krava ob isti krmi dala na leto po 483 litrov več mleka. Torej: Kdor daje živini slabega zraka, ta si sam prazni žepe!

— **Kako se slive ali češplje do pomladi ohranijo.** Slive ali češplje vzamejo se z drevesa kak suh in solnčen dan. Skrbno naj se potrgajo samo zrele, a vendar ne mehke češplje. Odtrgan sad pusti se kakih 36 ur na suhem prostoru, da se izhlapi. Sedaj se denejo češplje v nov, suh lončen lonec. Lonec mora biti dobro suh in ga je pred porabo skrbno zbrisati. Češplje se napolnijo z otrobmi ali z moko vred tako v lonec, da so repki obrneni proti dnu, da se nobena češplja lonca ne tišči in tudi druga druge ne. Ko je lonec napolnjen, zaveže se z pergamentnim papirjem in potem z mehurjem. Lonec je potem shraniti v suho in hladno shrambo, kjer ne more mraz do njega. Kadar se češplje rabijo, opero se ter drže v kakem situ nad soparom vrele vode, vsled česar dobijo obliko, kakor da bi bile ravnokar odtrgane.

---

*

Poučne stvari.

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Ob kratkem rečeno: Zalésje bilo je pravi uzor reda, snage, zmernosti in delavnosti ter bogoljubno-krščanskega življenja, nad čemur vsem vladal je očiten blagoslov božji.

Pa — oče hudobije in vsega zlá, vrag sam, nikjer in nikdar ne počiva. Poišče vsak, tudi najskrivnejši in najmirnejši kotiček v družbi človeški po svojih apostolih, kamor potem svoje hudobno seme zaseje, ter počasi vse dobro vniči.

Taka prežalostna osoda je zadela tudi nekdaj nad vse srečno in mirno Zalésje.

V večjih, osobito primorskih mestih, je prava mešanica čednostnega in nečednostnega življenja. Tù nahaja se obilo resnično-bogoljubnega in poštenega ljudstva; med pravimi poštenjaki je pa tudi veliko spridene sodrge, katera je prava kuga za ostalo pošteno družbo človeško.

Pripeti se, žalibog, le prevečkrat, da si taki spridenci, ko jim je za zlobne namene njihove v mestih na en ali drug način popolno odkljenkalo, potem med prostim, nepokvarjenim ljudstvom na deželi stalnega in varnega zavetja poiščejo, kjer so v posledici za celi kraj prava nesreča in pogubno brezdno.

Zalésje uže samo na sebi krasno-mikaven kraj, poleg tega pa še nepokvarjeno, priprosto in premožno kmetsko prebivalstvo: kolika slast za zvitega, brezvestnega spridenca mestnega.

Plahtaču in njegovi Beti, katera sta si bila v teku časa po krivih in nepoštenih potih v daljnem tujem mestu pomenljivo svoto denarja prisvojila, odkljenkalo je tam popolno; v mestu ni jima bilo več obstanka. A za daljne namere in zlobnosti svoje izvolita si Zalésje.

Nekega lepega dné meseca maja leta 1869 pripeljeta se Plahtač in njegova Beta, sicer priprosto a bogato opravljena, v ta kraj miru in zadovoljnega življenja.

Pri prijaznih prebivalcih poizvedujeta, kje bi si mogla za nekoliko tednov dobiti začasno stanovanje. Dobri ljudje navedili so jih k Lemovcu. Lemovec imel je sredi sela svoj dom: dve lepi hiši blizu farne cerkve. V eni teh stanoval je sam s svojo družinico, a drugo imel je pa za poletne goste, kateri so slednje leto iz mesta za nekoliko časa v ta kraj na zrak dohajali, kar se mu je dobro splačevalo. Oglasita se tudi imenovana tuja gosta pri njem ter bila sta prav prijazno sprejeta. Ugodni pogoji za začasno stanovanje skoz par mesecev bili so kmalu dogovorjeni. Med tem časom opazovala sta s pravim jastrebovim očesom marljivo in pošteno prebivalstvo zaléško. Ker je bilo ljudstvo v resnici pobožno in usmiljeno do revežev, skušala sta je s hinavščino v tem celó prekositi. Previdela sta, da drugače namen zlobni svoj nikakor ne dosežeta. Slednji dan šla sta k sv. maši, ob nedeljah nista nikdar in nobene službe božje opustila; sv. zakramente sta prav pogostoma prejemala. Ljudje sploh imeli so ja za pravi uzor bogoljubnega življenja. Do revežev domačih in tujih bila sta izredno radodarna in usmiljena; nobenega nista praznega in nepotolaženega od sebe pustila; vsak revež hvalil je na moč tujega gospoda in gospó pri Lemovcu med domačim in okoličnim prebivalstvom radi njihne radodarnosti in usmiljenja.

Ko sta si tako Plahtač in njegova Beta z navidezno pobožnostjo ter radodarnostjo in usmiljenjem do revežev srca Zalesčanov skoraj brez izjeme popolno pridobila, storita drug korak v dosego svojega namena.

Hlinita se Lemovcu, kako ga imata rada, kako uzoren in popoln človek da je, kako bogoljubno družinico ima; da sta bila uže daleč po svetu in tudi po velikih mestih, a da take popolnosti pravega krščanskega življenja, kot jo med Zaléščani sploh opazujeta, še nikjer in nikdar najdla nista. Prav veselilo da bi ju, ko bi mogla med temi uzornimi ljudmi vsaj nekoliko let mirno bivati in njemu samemu (Lemovcu namreč) vredna soseda postati. Ker je poštenemu Lemovcu ta na videz tudi pošten govor kaj dopadel, spregovori Plahtač dalje: Veste oče dragi mi, želim nad vse, da mi daste hišo svojo, v kateri sedaj z mojo Beto bivava, za nekoliko let v zakup, žal to Vam nikdar ne bode. Plahtač obljubi kaj povoljno letno zakupnino ter obljubi jo v mesečnih obrokih lastniku hiše naprej plačevati. Ponudba Lemovcu dopade — uda se in veljavna zakupna pogodba sklene za čas 10. let; v tem času namreč upal je Plahtač svoj namen popolno doseči, Zalésje pa v svojo oblast dobiti.

(Dalje prih.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

63.

Severna in južna vina.

(Dalje.)

V južni Aziji in na otokih indijskega in tihega oceana, imajo veliko množino dragih palm, katere navrtajo, da iz njih dobivajo pijačo. Najboljši palmovec dobivajo nekda od oljnate palme, ki raste po zahodnji obali afrikanski.

Tudi toplejši kraji amerikanski imajo svoje palme, od katerih se opojno vino dobiva. Prvo mesto gré kraljevski palmi, ki daje obilo vina, poleg nje ste še dve drugi. Mi, ki živimo v vinorodnem kraju, gotovo nikdar ne pijemo palmovca. On ne more priti v Evropo, in vendar je mnogo več ljudi, ki njega pijó, kakor njih, ki se nasladjujejo s kapljico pravega, rujnega vinca. Milijoni in milijoni ljudi hlepé v toplih krajih za opojnim sokom palmovim, prav tako, kakor pri nas za vinom. Pijača ta jih razdražuje in razveseljuje, budí jim fantazijo, s kratka, ono je njim isto, kar nam vino. Mnogo je palm, ki vino dajó, kakor smo slišali, ali od vsake palme je vino drugače, in tudi ena ista vrsta palm daje

v raznih krajih raznega vina. Kedar sok iz drevesa teče, tedaj je sladek, ter ne upijani človeka, a če malo postojí, koj začne vreti, potem je opojen, in kmalu tudi ukisne. Naravno je. da ljudje izbirajo najraje take vrste palm, katerih sok tako brzo ne povrè. Sveži sok od datlja v Sahari diši kot mastno mleko, a če le 24 ur stojí, začne vreti, in šumi kot šampanjec, kateremu je tudi po okusu podoben. Kedar je vino povrelo, tedaj se ne drží dolgo, zato ga pokuhajo v močno žganje, ki je pijó povsodi po Afriki in Aziji.

Omenimo naj še ene kulturne rastline, od katere se dobiva opojna pijača, in ta je aloja. V kulturni vrednosti stojí aloja koj za vinskim trsom. Alojevec je izključivo amerikanska pijača. Tu se je pil od nekedaj, in tudi dandanes ga pije ne samo preprosto ljudstvo, ampak tudi meščanje. Alojevec osvežuje človeka s svojim sladkokislim okusom, in pijó ga povsodi po Mehiki in po višinah osrednje Amerike. Starodavni stanovniki osrednje Amerike morali so uže v davni prešlosti pridelovati vino od aloje, kajti ko so Španjolci prvi pot prišli v te kraje, našli so uže povsodi veliko polja lepo obdelanega in zasajenega z alojami, od katerih so vino dobivali.

Razen navadne aloje so v Ameriki še druge vrste, od katerih vino dobivajo ali največ se samo navadna aloja (Agave americana) v ta namen sadi. Domovina navadne aloje je višina osrednje Amerike, ali prosto v naravi nahajamo je samo v višini od 2300 do 3000 m/. Najbližnje in največe nasade nahajamo zbog tega na ravni mehikanski visočini, vzlasti v bližini velikih mest in večih vasi, kjer se največ vina popije.

Da se od aloje more vino dobivati, zato mora ona popreje dorasti. Aloja raste počasi, pri nas jo imenujemo stoletno, ker menijo nekateri, da še le v sto letih nastavi cvetje. V domovini začne se jej cvet razvijati na dobri zemlji uže v petem letu, na slabejši zemlji v desetem letu, tudi še le v šestnajstem. Debelo in nazobčano perje stojí pri tleh na gosto okrog, in v sredi perja je srce, iz katerega se razvije steblo s cvetjem. Gospodarji vedó s skušnje prav dobro, kedaj bode pognalo steblo s cvetovi, in zato se lotijo aloje popreje, preden se to zgodí, ker ta čas je najpripravnejši za dobivanje vina. Delavec vzame poseben nož in prereže srce aloji. Iz srca potegne popek, iz katerega bi se razvilo cvetnato steblo, in v samem srcu izdolbe jamo 50 c/m globoko in do 25 c/m široko. Da delavec laglje more do srca, odreže popreje dva ali tri peresa, potem ostala spne v viš in zveže, da izdolbena jama v srcu ostane v hladu. Popek pa nabode na šilašto pero, da se vé, katera aloja je v vinu.

Sok, ki ga je rastlina priredila bila za razvoj cvetnatega stebla, začne sedaj obilo teči v izdolbljeno globino ter se nabirati. Ta sok se potem zajema s posebno pripravo. Pobrati se mora vsak dan po dvakrat, celó po trikrat, ker se brzo nabira v globini. To traje dva, pa tudi tri mesece. Navadno daje ena aloja štiri litre soka v 24 urah, čvrstejše in na boljši zemlji tudi po pet litrov. Sveži sok nazivajo „aguamiel“, ali medena voda; okusa je sladkega, samo malo na kislo gré, pa se prav prijetno pije. Vreti začne zeló brzo. Pobrani sok izlivajo v okrogle, odprte prstene posode, da v njih povrè. Vrenje traje po 4—10 dni, kakor je toplina, in pri tem vrenju se godí prav tako, kakor pri našem vinu. Sedaj je vino gotovo in za pitje ugodno. Na oko je vino to podobno siratki, a po okusu „cidru“, človeka ohladjuje in osvežuje. Mehikanci vrlo radi pijó to pijačo, lasté jej mnogo dobrih svojstev. Velé, da je izdatno sredstvo za krepljenje želodca, da pospešuje prebavo, da se po njem dobro in lahko spí, in da ozdravi nekatere bolezni. Evropejcu ne gré ta pijača s početka nič kaj v slast, in to največ zaradi nenavadnega duha po kislem mleku in gnjilih jajcih, ali kedar se tega navadi, potem jo raje pije, kakor druge pijače. Mehikanci menijo, da neprijetni duh je v samem soku, ali točnejša raziskovanja so pokazala, da izvira od mehov, v katerih sok prenašajo.

Alojevec se ne drži dolgo, treba ga je sproti popiti, zato ga napravljajo samo v bližini večih mest, kjer ga morejo brzo poprodati. Česar ne morejo poprodati, tisto pokuhajo v žganje. Tega žganja veliko nakuhajo po nekaterih krajih, zato se ga tudi skoro več popije kot samega vina.

Kedar iz aloje neha sok teči, tedaj se začne sušiti in naposled pogine. Ali kmalu požene nova aloja, ki čez nekoliko let zopet pride na vrsto. Aloja, ki ni narezana. požene iz srca 6—14 m/ visoko steblo, po katerem se nastavi 3000—4000 cvetov. Vsak cvet je nad 5 c/m dolg. Kedar plodovi dozoré, tedaj se aloja posuši, ali kmalu požene nova.

Aloja se dosti rada širi. Iz kulturnih nasadov več potov pobegne in podivjá, in zato je pogosto nahajamo po osrednji Ameriki. Drží se najraje kamenitih obronkov po hladnejših straneh. V tropskih krajih zahaja aloja v dolove samo tam, kamor jo človek presadí. Z osrednje Amerike prišla je na jug v Peru in Čile, in na sever v Florido. Po odkritju Amerike preselili so jo na azovske in kanarske otoke, na Madejro, v Evropo, na rt Dobre Nade in v vzhodnjo Indijo. Ali nikjer tu je ne sadé zaradi vina, nego jo imajo samo kot uresno drevo, ali zaradi vlaken, iz katerih predejo prejo, kakor to delajo v Mehiki.

V Evropi nahajamo alojo uže okolo polovice 16. veka. Nastanila se je na Portugalskem, na Španjolskem, na Italijanskem, v Dalmaciji, na Grškem, ob kanalu angleške in francoske obale, ter je povsodi s svojo nenavadno obliko dala okolici posebno lice. V zamorjeni obleki se je pritepla tudi na vrtove osrednje Evrope, kjer je dobila imé stoletna aloja.

Če še dodamo, da tudi nova Zelandija, Tasmanija in Java imajo svoje rastline, od katerih ljudje vin dobivajo, tedaj hočemo sprevideti, da je zeló malo krajev na svetu, kjer človek ne bi znal iz rastlinskega soka prirejati si pijače, ki ga razblažuje in razveseljuje.

Govor poslanca Ferjančiča

v državnem zboru dné 25. maja.

(Konec.)

Gledé „honorara“ (plače) niso izbirčni, vzamejo vse: denar, pridelke (radost na desni), če ni drugače, so pa tudi s požirkom kake pijače zadovoljni. (Čujte! na desni.) Taki ljudje posredujejo promet. Na Koroškem se ne zgodi, kakor kje drugod, da bi stranka, ki je pravdo zgubila, drugi nasprotni stranki očitala zvijačo, goljufijo ali krivo pričanje, ne, temveč vse to gré ondi na mešetarjeva pleča. Mešetarja dolží taka stranka, da je napak tolmačil, da je dal s tem povod krivi prisegi, in tudi, da ga je nasprotna stranka podkupila.

Posebno si pa usojam pozornost pravosodnega ministerstva na to obračati, da se za tako mešetarijo na Koroškem priznavajo sodnijski stroški, odobravajo, plačujejo in tudi iztirjujejo ter eksekvirajo. (Čujte, čujte! na desni.) Toda ne le pri strankarskih zadevah, temveč tudi pri kazenskih obravnavah poslužujejo se sodniki takih mešetarjev. Kam da to privede, dokaže naj Vam resnični dogodek, katerega mi je več ljudi potrdilo: Preiskovalni sodnik je v neki preiskavi zarad umora našel, da je bil mešetar, ki je med obdolžencem in med sodnikom posredoval, konečno sam morilec. (Čujte, čujte! na desni.) — Poslanec Nabrgoj proti levici obrnen: „No, kaj bodete pa na to rekli?“ — Dr. Trojan: „Ali tudi to občine tako hočejo?“ — Poslanec Nabrgoj: „Ali tudi občine to zahtevajo?“ — Poslanec dr. Foregger: „Prisežni tolmač je ravno tako lahko morilec!“)

Lahko bi Vam navedel še drugih vzgledov, kako da se godí s pravosodjem na Koroškem, uže posebno zarad tega, ker sedanjemu pravosodnemu ministru taki slučaji niso znani, toda, mislim, da sem pametnim možem zadosti povedal. Prosim pa pravosodno upravo, da naj ima pazno svoje oko vedno uprto na te žalostne razmere, ki jih ne more nihče utajiti, in ki se celó zlepšati ne dadó. Pred vsem pa naj skuša, da jih odpravi. Najbolj umestno se mi zdi, če bi se uže od sedaj na dalje pri natečajih sodniških mest po slovenskih krajih zahtevalo znanje slovenskega jezika v pismu in besedi. (Tako je! Prav potrebno! na desni.) Ta zahteva je vendar čisto naravna. Ob enem naj se pa pravosodna uprava uže sedaj prepriča, koliko zná ta ali oni sodnik na Koroškem slovenščine, ter naj nedostatnosti odpravi s pomočji primernih prestavljanj sodnikov, če ni drugače.

Resolucija pa, o kateri sem poprej govoril in jo utemeljil, se glasi:

„Vlada se poziva, naj za to skrbí, da se bode uže pri imenovanji avskultantov ozir jemal na jezikovne zmožnosti prosilčeve in da bode v področji deželnih nadsodnij graške in tržaške vedno toliko slovenščine in za Primorje hrvaščine zmožnih avskultantov pri rokah, kolikor jih bo treba za umeščevanje viših sodnijskih služeb, kjer se znanje slovenščine zahteva.“

(Priznanje na desni. — Govorniku mnogi čestitajo.)

Politične stvari.

Razmere na Českem.

Z izstopom Nemcev iz českega deželnega zbora pričel se je novi del borbe, katero bijejo naši bratje Čehi za svojo narodno pravo.

Kedor opazuje narodno gibanje v naši državi, opazuje lahko uže iz prejšnjega stoletja sem nadvladanje nemškega plemena in njegovo prizadevanje, ponemčiti tudi druge, izrekoma slovenske, narode. Leta 1848 videti je bilo pač, da so se hoteli narodi sporazumeti, postati si drug drugemu pravični, pa v kratkem minule so sanje in — absolutizmu umaknili so se prosti narodi na korist nemščini, katera se je zopet, kakor poprej, uže vpeljati poskušala v javno življenje vse države kot potrebno sredstvo centralističnega vladanja.

Nesrečna vojska leta 1859 rodila nam je ustavo, katero so pa Schmerling in somišljenci njegovi, izrekoma Nemci na Českem, dejali v oklep ustave za same Nemce.

Leta 1867 rodilo nam je dualizem, po katerem so Madjari dobili prosto roko na Ogerskem, Nemci pa si pridržali nadvlado v tostranskih deželah. — Znane so daljne borbe Čehov za svoje narodno pravo — odtegnili so se deželnemu in državnemu zboru, ko so videli, da vse drugo ne pomaga nič; s Taaffejevo vlado vstopili so zopet na torišče, ne da bi bili za svojo pravo dejansko dosegli količkaj pomenljivega, dale so se jim, kakor nam večinoma le obljube. Edino dve jezikovni naredbi, kateri ste — nedotaknivši se narodne pravice Nemcev — odpravile nekatere stare krivice in pa česko vseučilišče — to se jim je dalo res. — Pa kaj storé na to Nemci? — Krik, da je nemštvo v nevarnosti, napolnil je državni zbor, nemške časnike in konečno izstopili so Nemci iz českega deželnega zbora, kot pripravljalni korak za izstop iz državnega zbora. — Vlada videti je pri vsem v zadrugi. Mladočehi začeli so rovati v lastnem taboru, češ, da ni zadosti odločnosti ne dosti poguma. Tu pa vstane stari vodja Čehov dr. Rieger in izreče povodom 25letnici českega glasila „Politik“ in zakliče, da se čuje daleč čez meje dežele: za prostost in svojo narodno pravico smo se borili vedno pošteno, pa vsikdar smo pripravljeni, pogoditi se z nemškimi svojimi rojaki, toda ne na podlagi predpravic katere koli narodnosti in ne tako da bi se stare nam storjene krivice smele smatrati za pravico, priposestvano po Nemcih. Pošteno bratovsko roko podajamo vam, da bode mir med nami, v blagor českega kraljestva in vse države.

To približno je vsebina pisma, katero objavlja „Politik“ kot pozdrav svojega pokrovitelja, zasluženega vodje českega naroda dr. Riegerja.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Minister Gautsch dosegel je s svojo prepovedjo, več kot 120 učencev sprejeti v obe

slovenski paralelki I. gimn. razreda — vendar-le to, da se je število učencev v teh oddelkih memo minulega leta zelo zmanjšalo. Ko so stariši za I. razred namenjenih otrok brali v gimnaziji nabito naznanilo vodstva, da se v slovenske paralelke ne prejema več učencev, razšli so se tako zbegani stariši nevoljni na vse vetre in ni dvomiti, da se je s to naredbo marsikak učenec odrinil za zmeraj od učenja. — V tej zadevi storil je, kakor čujemo, deželni šolski svet korake, ki so zanj mogoči. daljne delo ostane našim državnim poslancem. — Ne dvomimo, da bodo poslanci tudi vsi brez izjeme v tej zadevi storili svojo dolžnost.

Čuditi se moramo, da je glede postopanja zoper ministra Gautsch-a, tukajšnji stareji slovenski dnevnik o razjarjenosti svoji, zagazil na krivo pot. Zdelo se mu je namreč potrebno, brco dati ljubljanskemu državnemu poslancu grofu Hohenwart-u, dati brco z očitanjem: „da jim je dosedanje, niti platonično zastopanje le na kvar.“

Mi nočemo ponavljati uže rečenega in ne segati v preteklost na približno enako očitanje. Toliko pa lahko rečemo, da oni, ki poznajo načela, zasluge in delovanje grofa Hohenwarta, ki stoji na čelu sedanje državnozborske večine. o njem vse drugače sodijo; prav tako so sodili tudi ljubljanski volilci, ki so mu ponudili mandat prostovoljno. — Najbolj pa moramo obsojati tako krivo očitanje v sedanjem trenutku, ko pripada vodju večine državnega zbora imenitna pa tudi teška naloga, vso večino združiti k složnim korakom zoper člena, ki je prišel v tako očividno nasprotje s programom in načeli sedanje vlade in večine poslancev.

Pred tako akcijo treba je vsakemu posebej skrbeti, da stranka naša ostane cela in neomahljiva, potem ji je vspeh gotov. Ako' pa kedo misli, da z rušenjem lastne stranke in celó z neopravičenim očitanjem lastnim vodijem, tak dela za nasprotnike naše, ne za nas. — Pazimo toraj, da vedno ločimo nasprotnike naše od najboljših prijateljev, da ne bode med nami samimi — grobokopov naših idealov!

— **Visoki gostje v Postojni.** Minulo soboto opoludne dospela je v Postojno s posebno najetim vlakom blizo 100 oseb broječa družba od angleške mornarice, ki je bila minuli teden v Trstu. Med obiskovalci postojnske jame bili so namreč kraljeve visokosti vojvoda in vojvodica Edinbourška, princ Waleski in marquis of Lorne. Pri vhodu v jamo izročila je hčerka gosp. župana Vičiča vojvodici šop cvetic. V plesni dvorani jame zagodla je pri prihodu gostov tam čakajoča godba angleško ljudsko himno. — Vrnivši se iz jame obedovala je družba in se krog $^1/_2$4. popoludne vrnila nazaj v Trst.

— **Vreme.** Sinoči deževalo je v Ljubljani in okolici prav izdatno. Po dežju začela je pihati rezka burja.

— **Odbor kranjske škofije za slavljenje papeževe zlate maše** zboroval je minulo nedeljo pod predsedništvom gosp. prelata dr. Čebašeka ter je med drugim sklenil, procesijo prirediti v ta namen za drugo (roženkransko) nedeljo z Ljubljane in okolice na Dobrovo. Nada je bila izrečena, da se tudi gospod knezoškof dr. Jakob Misija, katerega bode odbor za to naprosil, vdeleži te slovesnosti.

— **Gospod dr. Vladimir Globočnik,** sin znanega gospoda svetovalca c. kr. deželne vlade kranjske, imenovan je pri c. kr. finančnemu vodstvu v Trstu za davkovskega nadzornika.

— **Deželni zakonik kos XVI.**, izdan dne 15. septembra, št. 22, obsega zakon z dne 5. avgusta, s katerim se izdaja občinski red in občinski volilni red za deželno stolno mesto Ljubljano.

Kos XVII., izdan dne 16. septembra, obsega razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 3. septembra št. 2517, o pobiranji deželne priklade za tekoče leto; — kos XVIII., izdan dne 17. septembra št. 24, pa obsega zakon z dne 5. avgusta, veljaven za vojvodino kranjsko, s katerim se uvaja samostojna deželna naklada na porabo žganih opojnih pijač.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Začetkom druzega tedna meseca oktobra ima se po novejših poročilih pričeti državni zbor, ter se ima nadaljevati tudi med zborovanjem delegacij. O zborovanju deželnih zborov čuje se, da se prične krog srede meseca decembra ter imajo trajati do zadnjih dni meseca januarija prihodnjega leta. — Kot znamenje značaja Dunajčanov omeniti je, da je poslanec dr. Kronawetter v volilnem shodu med glasnim odobravanjem svojih volilcev ojstro obsojal ravnanje naučnega ministra Gautsch-a nasproti Čehom in izrekoma nasproti Slovencem. — Ako uže nam nikdar prijazni Dunajčani o ravnanji ministrovem tako ojstro sodijo in nas duševno podpirajo, potem se stvar sama uže dosti obsoja, in smemo pričakovati. da bode tudi dejansko obsojena.

Omeniti nam je tudi še enega pomenljivega glasu o čeških razmerah. Glasilo unanjega ministerstva „Fremdenblatt“, pri katerem pa imajo nasprotniki sedanje državnozborske večine odločilno besedo, kateri se zato tudi ne privošči nikdar prijazna beseda, — piše o najnovejši izjavi dr. Riegerjevi o spravi z Nemci na Českem: dr. Rieger je v tej izjavi pokazal ključ, po katerem bi se mogle razmere predrugačiti v soglasno delovanje obeh narodov. On hoče ustanoviti varstvo zoper žaljenje pravice po večini glasov nasproti manjšinam. Ako bi tedaj z glasovanjem po kurijah (narodnih oddelkih) tudi ne odstranilo vseh težav, pa vendar-le bi se moralo razpravljati to vprašanje. Terjatve Nemcev so se zadnji čas tako narastle, da jih uže ni prav spoznati. — Ako Nemci nočejo pripoznati českega državnega prava, jim tega tudi ni treba, ker to ni o državnem interesu. — Konečno prigovarja ta list, opustiti teoretično pravdanje, ali bolj opravičeno to ali drugo nasprotno prepričanje, temveč razprave omejiti na praktična vprašanja razprave.

Ogerska. — Velike vojaške vaje nadaljujejo se tukaj in se obračajo sedaj proti Erdeljski. Cesar, ki je ves čas pri vajah navzoč in se osebno prepričava, koliko

redna vojna, koliko honvedi (ogerska deželna bramba) pešcev in konjikov zna in premore, takoj na mestu izreka svojo sodbo s pomočjo vojaških strokovnjakov ter pohvali, kar je hvalevrednega, in, ako ne kara, vsaj ne pohvali javno, kar je pomanjkljivega in napačnega. Prejšnja leta se je iz zaupnih virov vedno čulo, da so honvedi malo prida in da je cesar vojaškim krogom nasproti očitno izrekel, letos si prizadevajo vsaj ogerski listi hvaliti honvede, kako so urni v svojem premikanji od kraja do kraja bodi-si peš ali na konjih.

Nemška. — Cesar vrnil se je s Stettina nazaj v Berolin, ne da bi se bila z ruskim carom videla. — Iz za kulis si politiki šepetajo, časnikarji pa to skrivnostno naznanjajo, da to pomenja zmago ruske politike zoper Nemško, oziroma nevspeh Bismarkov nasproti Giersu. — Gotovo je, da si je Bismark prizadeval, oba cesarja neki spraviti skupaj, da bi se zagotovil bodisi prijateljstva Ruske, ali vsaj preprečiti zvezo Ruske s Francosko. Ruska pa, ki je ravno to poletje prejela toliko udarcev od Nemške pri vrednosti in trgovanji s svojimi državnimi obligacijami, ki še ni pozabila razlike med St. Stefansko in berolinsko pogodbo, odgovorila je tihoma, pa glasno, da si hoče ohraniti po vsem prosto roko svojega dejanja, to je: ako treba, zavezati se tudi z nasprotniki Nemške.

Trst. Angleška vojna mornarica, ki se je tukaj nekaj dni mudila, bila je pozdravljena z veliko presrčnostjo, enako v mestu Tržaškem, kakor v Postojni in Ogleju. Da pa angleški politični krogi teh pozornosti nimajo samo za navadno uljudnost, kaže sodba veljavnega angleškega lista „Times“, kateri omenjajoč prijaznega sprejema trdi, kolikega pomena bi bila v gotovih slučajih zveza Angleške z Avstrijsko in Laško, izrekoma gledé političnih prememb v bližini izhodnega dela medzemeljskega morja.

Francoska. — Glavar naravnih dedičev francoskega kraljestva — grof Pariški se je zopet oglasil z manifestom, ki ima skromni naslov: poduka za monarniške poslance francoske zbornice. — V manifestu kliče kraljevi sin Francozom: ljubite svojo domovino, ne prizadevajte republikanski vladi nikakoršnih zadreg. Skušnja pa nas uči, da republika ne najde zaveznikov, da bi prišla kedaj do v Evropi ji pristoječe veljave. Zato povrnila se bode zopet s splošnim pritrjenjem francoskega ljudstva po neizogibnem prevratu monarhija. — Ta manifest Orleančana prišel je kot blisk iz jasnega neba francoski, pa tudi drugim državam, izrekoma Nemški. — Francozi prepričali so se izrekoma preteklo zimo, da si Bismark igra s francosko, kakor mačka z miško, on jim narekuje vlado, ministerske spremembe, on je pri dogodbi Schnaebele pokazal, da sam sme vse, in da je Boulanger, vročokrvni vojni minister, moral zapustiti svoje mesto, je bilo Bismarkovo delo, enako skrbi on za to, da francoska nikdar ne pride do stalne vlade in do moči.

K temu vsemu pripomore mu republikanska vlada. Da Bismark nikakor noče francoskega „kraljestva“, ker bi postala v tej Francoska premogočna, ker bi si tako lahko dobila pri druzih evropskih državah zaveznikov; to pokazala je neovrgljivo znana pravda zoper nemškega poslanika grofa Arnima.

V očigled sedanjih razmer na Francoskem, kjer se ministerstvo mora opirati na 200 glasov monarhistov, bil je v resnici utis manifesta velikansk.

Bolgarska. — Vriš prvega naskoka nasprotnikov sedanjega vladarstva polegel se je nekoliko, nasprotni listi nehali so izhajati in domoljubne izjave ponavljale so se povodom obletnice združenja izhodnje Rumelije z Bolgarsko. — Poskušnja, ruskega generala Erenrotha poslati v Bolgarsko, je videti premagana. — Z Nemško imela je Bolgarska nekaj zamere zarad razžaljenja njenega konzula v Ruščuku, pa ta stvar je sedaj uže srečno poravnana. — O tem, kar ima Bolgarska za prihodnje pričakovati, sodi se, da se javno nobena vlast ne bode mnogo brigala za njo, nevarni bi ji bili samo notranji nemiri, in ako bode vlada znala te zabraniti, dobil bode Coburžan dosti časa, pokazati svojo vladarsko spretnost.

Ruska. — Povodom godu ruskega cara podeljene so bile odlikovanja tamošnjim, deloma tudi politično pomenljivim osebam, tako med drugim tudi bivšemu kandidatu za bolgarski prestol knezu Nikolaju Minigrelskemu.

Car namerava še čez polovico druzega meseca ostati na Danjskem.

Turški poslanik Schakir paša podal se je za štirnajst dni v Krim.

Politični krogi sodijo, da Ruska namerava sedaj Turško zopet ojstro potirjati za plačanje še vedno dolžne vojne odškodnine iz leta 1877. — Morebiti bode potem bolj ubogljiva proti Ruski.

Žitna cena

v Ljubljani 17. septembra 1887.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 17 kr. — banaške 7 gold. 40 kr. — turšice 4 gold. 55 kr. — soršice 5 gold. 85 kr. — rži 4 gold. 22 kr. — ječmena 3 gold. 25 kr. — prosa 4 gold. 6 kr. — ajde 4 gold. 74 kr. — ovsa 2 gold. 60 kr. — Krompir 2 gold. 23 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 19. septembra.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. — kr. — Rrž 4 gold. 86 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 87 kr. — Ječmen 4 gold. 39 kr. — Ajda 4 gold. 55 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 62 kr.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.